

**Motto: Prvotním úkolem dneška je
ne válku vyhrát,
ale válce zabránit.**

V článku je dokumentována složitost problematiky operačního prostředí ve vojenství v současnosti a budoucnosti. Je poukázáno na skutečnost, že ozbrojené síly jsou při přípravě a plnění úkolů pod širokou škálou vlivů, které musí být neustále brány do úvahy a nelze je ignorovat.

Úvod

Pojem „prostředí“ je spojován s řadou přívlastků, které se často překrývají. Z hlediska tématu tohoto článku jde především o operační prostředí, i když zmiňuje také „bezpečnostní“, „strategické“ a „geografické“ prostředí.

Klíčovými faktory, jež budou ovlivňovat budoucí strategické prostředí, a tudíž i operační prostředí, jsou globalizace, zvyšující se technická vyspělost vedení asymetrického boje, vlivy měnící se demografie, upadající státy, radikální ideologie a nevyřešené konflikty.

V globálně propojeném soudobém prostředí stále více splývá obecné (sociální-společenské a geografické-přírodní) prostředí s prostředím operačním (vojenským), mizí rozdíly mezi frontou a zázemím (týlem), boj je všudypřítomný a to jak z hlediska prostoru, tak i času a prostředí. Na základě toho musí být přijat komplexnější přístup k budoucím operacím, zahrnující politické, vojenské, civilní a ekonomické prostředky.

Navíc se objevuje zdánlivě nový fenomén – **informace**. V dnešní době je to takřka nekonečné „zaplevelení“ lidského vědomí médií v reálném čase tiskem, zvukem a obrazem a dnes i internetem. Co je v médiích prezentováno, je běžně vydáváno za pravdu! Jinak řečeno, kdo ovládá masmédia, ten je navenek v „právu“! Pro nás je důležité oprostit se od tradičních dogmat a uvědomit si sílu a možnosti nastupujícího období. Sběr, analýza, předávání a výměna zpravodajských informací bude nezbytná při zkracování času rozhodování mezi rozpoznáním bezpečnostní hrozby a uskutečněním požadované varianty akce.

Vlivy operačního prostředí a operačních schopností (ať už počátečních, klíčových či cílových), včetně vlivu nejmodernějších technologií na formulaci zadání od odborníků na operační plánování (tedy vojáků), jsou důležitým faktorem ovlivňujícím připravenost k řešení nových úkolů a úspěšnost a efektivitu jejich splnění. Dnes ale přestává platit stará římská zásada „*Si vis pacem, para bellum*“ – Chceš-li mír, připravuj válku. Současná doba vyžaduje mít přesné a včasné informace umožňující reakci.

Pojem „bezpečnost“ znamenající od druhé světové války až po 90. léta 20. století především obranu státního (národního) území byl překonán ve prospěch celosvětového (globálního) sledování bezpečnostní situace s využitím preventivních zásahů v místech hrozících stupňováním napětí. Důsledkem třetí vlny, „**globalizace**“ (tzv. postindustriálního či informačního období), je mimo jiné i napětí a možnost střetů mezi oblastmi, které se nesou na hřebenu

této třetí vlny a zbytkem světa, který se teprve **industrializuje** (druhá vlna) anebo se opírá převážně o **zemědělství** (první vlna).

Je evidentní, že globalizace je výrazným znakem současné světové situace. Politické, ekonomické a kulturní procesy, které probíhají v jednotlivých zemích, mají stále větší mezinárodní odezvu a často vyvolávají řetězovou reakci. V éře globalizace stoupá význam, ale i závislost na zabezpečení energiemi, které se stávají součástí prosperity a národní bezpečnosti. Ve světle toho se mohou stát prostory, v nichž se nachází jakékoli zdroje umožňující zabezpečit energiemi operační prostory.

Rozlet nové civilizace, v níž jsou poprvé v dějinách lidstva hlavním zdrojem bohatství a moci **informace**, změnil globální mocenskou rovnováhu ve prospěch USA. (Mj. nejbohatší člověk světa obchodující s informacemi a informačními technologiemi je občan USA Bill Gates.) Toto postavení však není stálé. Znalosti a informace jsou zdroje přenosné, proměnlivé a v zásadě nevyčerpatelné a od vynálezu internetu se přelévají z jedné země do druhé rychlostí blesku. Sítě „doby informatiky“ mají schopnost zabezpečit informace, které zprostředkovají globální pozorování vyvíjejících se krizí. To lze zneužít k rozdmýchávání nepokojů a nespokojenosti prostřednictvím cílených informačních kampaní.

Věda se bude stále rozvíjet vysokou rychlostí, někdy i revolučními kroky. Vylepšování informačních technologií, výhody nanotechnologie, nové inovace v biotechnologii a pokračující investice do vědy a technologií poskytne příležitosti pro činitele v operačním prostoru s nepřátelskými záměry. V oblastech obrany budou **informační technologie** napomáhat v urychlování rozhodovacích procesů. Prostor a kyberprostor budou více propojeny než dosud vojenskými aplikacemi. Nanotechnologie umožní armádě využívat miniaturizované, dálkově ovládané, až dokonce robotické systémy, zatímco biotechnologie zvýší míru osobní ochrany a přesnost senzorů pro zaměřování biologických prvků.

Jsou různé názory na pojem „operační prostředí“. Toto je úzce spjato s pojmem „bezpečnostní prostředí“ a lze říci, že je jeho součástí. Bezpečnostní, spíše politické, tedy i operační, spíše vojenské prostředí, lze dělit podle rozsahu na globální, regionální i místní (vojensky řečeno: strategické, operační i taktické).

Bezpečnostní prostředí ČR tvoří státy, mezinárodní a nadnárodní organizace a další subjekty, jejichž vzájemné působení se dotýká bezpečnosti ČR. Dále je jeho obsahem vnitřní stav a podmínky bezpečnosti ČR. Jedná se tedy o geografický prostor, v němž se odehrávají jevy a procesy mající bezprostřední vliv na úroveň bezpečnosti ČR a na její národní zájmy, s nímž je ČR spojena řadou ekonomických, kulturních, demografických a jiných vazeb. Vývoj tohoto prostředí ovlivňuje vnitřní a zahraniční politika našeho státu. Představuje ale i prostor, v němž může působit AČR na ochranu zájmů ČR. I v něm se odráží trendy vývoje a současně je ČR svým působením ovlivňuje, i když ve velmi omezeném rozsahu.

Operační prostředí je tvořeno souborem činitelů, podmínek, okolností a vlivů, určujících podmínky, ve kterých bude vojenská operace probíhat. Je to část bezpečnostního prostředí, ve kterém se projevují různé vlivy na činnost v prostoru operace, a to v každém jejím místě. Tato prostředí jsou ve vzájemném vztahu, a proto součástí hodnocení operačního prostředí musí být i hodnocení prostředí bezpečnostního, jak si ukážeme dále. Patří do něj protivník/nepřítel, terén, klimatické podmínky, místní obyvatelstvo se svou sociálně-politickou a kulturní strukturou a historií, ekologické prostředí, technologické faktory, informace, vlastní síly a další faktory.

Jak naložit s pojmem operační prostředí?

Pojmu operační prostředí je blízký pojem **operační prostor** [1] – „část území, kde probíhá konflikt, nezbytná pro vedení vojenských operací a administrativu s nimi spojenou“. Z této definice je zřejmé, že nezahrnuje ani celou šíři pojmu prostor, o prostředí nemluvě, a omezuje se jen na dotčené území, neuvažuje okolí a jeho všeobecný vliv, vzdušný, vesmírný, vodní a podvodní prostor (prostředí), nasazení sil a prostředků atd.

Ani doporučená definice České bezpečnostní terminologie říkající, že „**bezpečnostní prostředí** [2] je vnější prostředí ovlivňující bezpečnostní politiku státu. Lze jím rozumět prostor nacházející se vně státních hranic, v němž se realizují a střetávají zájmy státu se zájmy jiných aktérů mezinárodních vztahů a v němž se odehrávají procesy, které mají významný vliv na úroveň bezpečnosti státu“.

Jde o (neutrálne řečeno) velmi zúžený pohled na otázku bezpečnostního prostředí, nezahrnující v celé šířce ani politický význam či výklad tohoto pojmu, neboť bezpečnostní politika státu velmi výrazně ovlivňuje bezpečnostní prostředí, potažmo úroveň bezpečnosti státu (i když jde o dvojjediný vztah). Je to tedy spíše naopak, než je uvedeno v doporučené definici. Obsah výše uvedeného pojmu přes tvrzení o úrovni bezpečnosti státu neobstojí, neboť bezpečnostní prostředí nelze vztahovat pouze na stát, a to jen mimo jeho hranice.

Lepší definicí bezpečnostního prostředí je, že **se jedná o prostředí spojené se stavem planety Země a jejími bezpečnostními problémy**. V tomto prostředí se střetávají národní zájmy států se zájmy mezinárodních organizací a nadnárodních celků včetně dalších aktérů ovlivňujících mezinárodní vztahy. Toto prostředí je ovlivňováno i globálními dynamickými proměnami, procesy a jevy, které se v něm odehrávají. Jde i o možné problémy projevující se v operačním (regionálním) prostředí. Bezpečnostní prostředí má rozhodující vliv na stanovení zásad a obsahu bezpečnostní politiky i vojenských opatření. Je spojeno s konkrétním účastníkem, prostorem a bezpečnostními hrozbami a riziky s ním spojenými.

Varianty členění (podle zvolených kritérií, hledisek) můžeme v rámci pojmu **operační prostředí** hovořit o různých oblastech tohoto prostředí:

- sociální (úroveň vzdělání, společenské hodnoty a životní úroveň),
- demografické (národnostní, náboženské, etnické),
- technologická vyspělost (nejen nanotechnologie, ale i počítačová zranitelnost, včetně řídících sítí),
- ekonomické (národní hospodářské),
- ekologické,
- energetické (elektřina, ropa, plyn, vítr, voda),
- zdrojové (od osob přes suroviny až po pitnou vodu a životní prostor),
- geografické (přírodní s odpovídajícím klimatickým prostředím),
- bezpečnostní (spojenci a pravděpodobný protivník),
- vojenské
 - spřátelené,
 - neutrální,
 - nepřátelské.

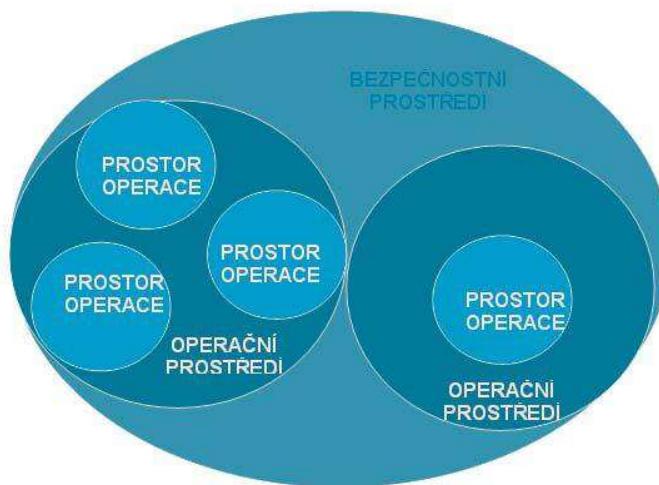
Respektujíc výše uvedená fakta, je pojem **operační prostředí** disciplínou obsahující jak přírodní, tak společenskou oblast, neboť její předmět má jak přírodní, tak společenský charakter.

Lze jej definovat jako oblast, která se zabývá ohrožením, zranitelností a udržitelností ozbrojených sil ve zkoumaném prostoru (prostředí) s cílem dosáhnout úspěchu v operaci v daném časovém horizontu při efektivním využití zasazených sil a prostředků a minimizaci rizik vzniku nežádoucích událostí a jejich negativních dopadů na síly plnící úkoly operace (včetně rekonstrukce následků způsobených případnou nežádoucí událostí).

Operační prostředí, ve kterém jsou nebo budou ozbrojené síly nasazeny, formuje požadavky pro jejich výstavbu a přípravu. Ovlivňuje způsob vedení operací na všech stupních velení a řízení.

V rámci tzv. dlouhodobé vize (LTV - Long Term Vision) EU je popisováno budoucí vojenské prostředí (Future Military Environment). Operační prostředí je podle LTV EU děleno na:

- lidské (společenské, sociální),
- kybernetické (informační, počítačové, komunikační),
- fyzické (přírodní, geografické).

Obr. 1: Vztah bezpečnostního prostředí, operačního prostředí a prostoru operace

Dále je uveden jeden z možných všeobecně známých **přístupů k řešení problémů**, tedy **přípravy, provedení a vyhodnocení operace**. Zároveň lze konstatovat, že ne vždy byl a je ve všech směrech a oblastech tento postup dodržován. Často dochází jak v přijímání závazků, tak i v podpoře probíhajících konfliktů **k jednostranně zaměřeným přístupům a hodnocením**, a to bez patřičně a vsestranně zdůvodněných stanovisek s ohledem na národní (státní) zájmy. Jako možný postup při řešení problému lze uvést následující prvky:

- analýza (operačního) prostředí,
- stanovení (vojenských) cílů,
- formulování (strategické) koncepce,
- určení potřebných (vojenských) zdrojů,
- provedení (připravené) operace,
- vyhodnocení průběhu a výsledků (konkrétní) operace.

Hodnocení operačního prostředí

Jak v bezpečnostním prostředí, tak v operačním prostředí je nutné rozpozнат trendy vývoje, negativní události a jevy a definovat efektivní přístupy k nim, protože tyto trendy

mohou zásadním způsobem ovlivnit bezpečnostní situaci, ale i vznik nových hrozob. Je třeba si uvědomit, že operační prostředí bude i prostorem dlouhodobé vojenské angažovanosti.

Analýza operačního prostředí (místa provedení operace, dnes obvykle regionálního rozsahu) a faktorů vede k prověření a vyhodnocení (vojenské) situace. Nejde jen o **kvantitativní srovnání** početních stavů sil a prostředků, jak tomu bylo často dříve. Důležitými faktory jsou, kromě úrovně technologického vybavení, rovněž velitelské a řídící schopnosti, stupeň vycvičenosti, motivace ozbrojených sil a kvalita jejich logistického zabezpečení.

Důležité jsou i **klíčové schopnosti jednotlivce**, jako je **ničivost** – zahrnující zbraň, munici, identifikační a optoelektronické zařízení a externí palebné prvky. Dále **udržitelnost** zahrnující požadavek schopnosti tří až pětidenního působení vojáka na bojišti, provozuschopnost informačních systémů a jejich energetických zdrojů, případně jejich obnova (nabíjení) z dostupných zdrojů, ale například i výstroj, potraviny a nápoje. Stejně jako **mobilita** zahrnující schopnost výsadku a efektivního pohybu především v zastavěném prostoru a **schopnost přežítí** zahrnující v sobě bezpečnost vojáka, bojovou identifikaci, ochranné maskování a OPZHN. A v neposlední řadě je to **C4I** (Command, Control, Communication, Computer, Intelligence) systém, zahrnující komunikační technologie, řídící jednotku a případně varovný systém.

Rozhodující význam může mít **charakter geografického prostředí**, v němž mají vojenské síly působit a z toho vyplývající klimatické podmínky. Například působení počasí a vliv charakteru denní a noční doby na živou sílu, ale i techniku může způsobit nesplnění úkolu, a to i bez zásahu protivníka (jemný písek, koroze, mokro, sucho atd.). Mnohé je známo nejen z dosavadních zkušeností z misí, ale i z mírového výcviku.

Důležité je provedení analýzy oblastních (regionálních) **vojenských a polovojenských sil**, určení jejich možností a slabin a ještě důležitější je stanovit případnou hrozbu, kterou tyto síly představují vzhledem k vytyčeným oblastním (regionálním) zájmům.

Hrozba (pro nasazené ozbrojené síly) může pocházet nejen z vojenských sil působících v daném regionu, ale také z oblastních sil mimo tento region, které uplatňují nebo jsou schopny uplatnit v konkrétním regionu vojenskou sílu nebo prosadit svou přítomnost.

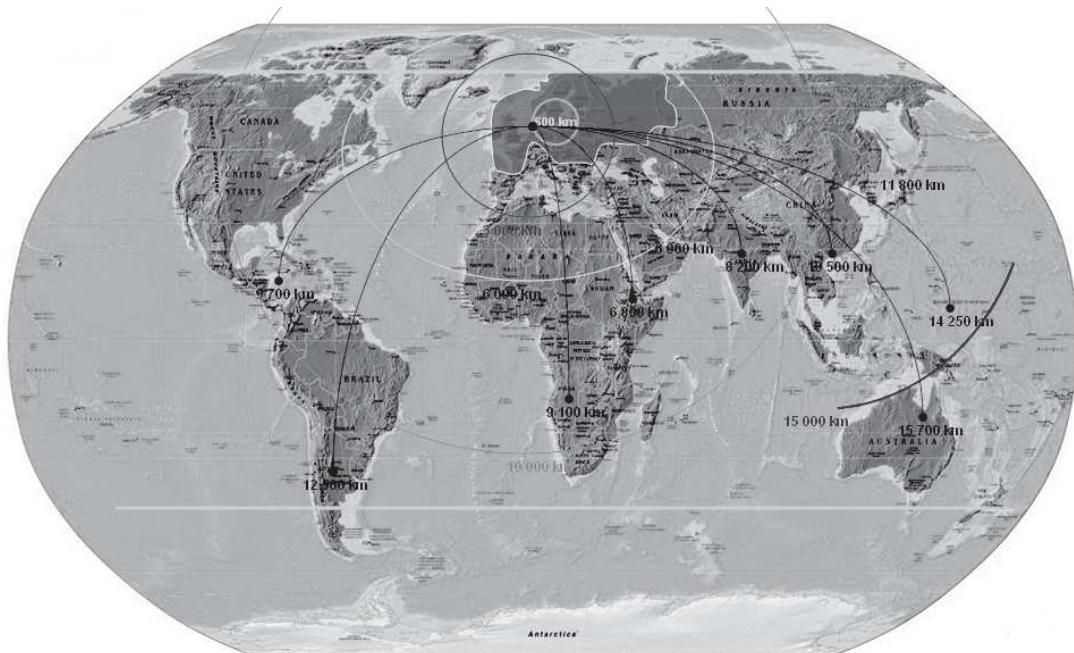
Obzvláště **důležitá je analýza regionálního kulturního a sociálního prostředí** (povědomí obyvatelstva zkoumaného prostoru). Ocenění lidského života vůbec (tedy nejen vlastního), pochopení místních zvyklostí, respekt k nim, získání místních autorit a jejich následná podpora, i když ne vždy a ve všem s nimi bude všeobecná shoda. Při rozhodování je nutné si uvědomit, že jsou i jiné hodnoty než takzvaná „západní kultura“. Těmito „jinými“ hodnotami se může řídit a zastávat je občanská komunita v daném regionu a alespoň minimální tolerance (pochopení) a respekt k nim je pro úspěch operace nezbytný.

Operační prostředí bylo, je a bude součástí hodnocení situace v rámci stálých operačních postupů (SOP), tedy součástí rozhodovacího procesu. Dříve se vzhledem k předpokládaným úkolům nepřikládala zejména na taktickém stupni patřičná pozornost hodnocení situace společenského prostředí. Kultura, náboženství, sociální a další nálady obyvatelstva v zájmových prostorech byly zanedbávány, i když nešlo o oblasti mimo Evropu. Přetravává obava, že tato oblast je zanedbávána dodnes. [3]

Při přípravě operace je třeba vždy zvažovat naše státní (národní) zájmy v kontextu s našimi spojeneckými závazky. Tyto dvě skutečnosti je nutno formulovat do zájmu dané (připravené) operace a přesně specifikovat, co má být jejím cílem, například region bez vnitřního konfliktu. Pokud je jeho výsledkem vyvolání regionálního konfliktu, je to určitě špatné, a to bez ohledu na tvrzení médií. Vždy je třeba i u zdánlivě „jednoduchých“ operací pečlivě

analyzovat v rámci operačního prostředí „místní kulturní prostředí“, každodenní zvyklosti a nálady v prostoru operace.

A jak je to s prostory v nichž mohou působit naše ozbrojené síly v rámci EU, případně NATO? Přestože vzdálenost oblasti zasazení úkolových uskupení Evropské unie (BG EU - Battle Groups EU) je 6000 km od Bruselu označeno v koncepci BG EU jako „počáteční vzdálenost“, a tedy nasazení ve větší vzdálenosti se nevylučuje, většina zemí prezentuje 6000 km jako vzdálenost maximální (hraniční).

Obr. 2: Schéma vzdáleností prostorů možného působení ozbrojených sil EU

Další orientační vzdálenosti pro nasazení jsou:

Divizní úkolové uskupení (DÚU) – do 600 km od státní hranice ČR, tedy na nebo v bezprostřední blízkosti našeho státního území, brigádní ÚU – do 3000 km operace prosazení míru pro Evropu, praporní ÚU – do 6000 km, rotní ÚU – do 10 000 km.

EU BG – do 10 000 km (humanitární a evakuační operace do 15 000 km).

To je z hlediska prostoru a síly úkolového uskupení.

A jak je to při vyhodnocování operačního prostředí z hlediska časového vymezení. Doba 10 dnů po rozhodnutí Rady EU o zahájení vojenské operace EU, do které by BG EU mělo zahájit plnění operačního úkolu v oblasti nasazení, „není hranice, ale cíl“, což lze interpretovat tak, že drahá strategická vzdušná přeprava nemusí být použita u celého BG EU a například hlavní síly by mohly být přepraveny po moři.

Jaká může být situace v prostoru operace?

Dobře definované operační prostředí bude, přes všechny snahy o jeho popsání, jen obtížně předvídatelné. Proto je nutné se do budoucna zabývat všeobecnými bojovými schopnostmi, které umožní nasazení a splnění úkolů a řešení vzniklých situací v rozmanitém, dynamicky se měnícím prostředí.

Zdroje konfliktů vytvářejí nerovnováhu ve společnosti ať už skutečně, nebo zdánlivě. Klíčovými zdroji budoucích konfliktů může být soupeření o energetické a přírodní zdroje, vodu, globální/regionální rivalita, kulturně hodnotové rozpory, rostoucí napětí mezi majetnými a nemajetnými, nedostatek osobní lidské bezpečnosti, zhroucení státu a nedořešené spory mezi státy, skupinami aj.

Politická a bezpečnostní nestabilita způsobená rozdíly v bohatství a prosperitě, klimatickými změnami, globalizací i soupeřením o vzácné zdroje.

Je třeba posoudit vliv globálního oteplování na oblasti, ve kterých může toto oteplování potenciálně vést k humanitárním krizovým situacím, například v subsaharské Africe. Tato kombinace by mohla stimulovat masovou **migraci** a s tím související neklid v prostoru operace.

Vzhledem k **růstu počtu** obyvatelstva bydlícího v zastavěných prostorách bude pravděpodobnost a četnost operací v zastavěných oblastech vzrůstat. Přitom vyhodnocení **demografických rozdílů** souvisejících s rozdílnou průměrnou délkom života a růstem populace v prostoru operace bude důležité k předcházení migračních vln z jednoho prostoru do druhého. Může dojít ke zvyšování etnického napětí a tlaku na systémy zaměstnanosti a sociálního zabezpečení, a to se může projevit i u nás v ČR, ve značné vzdálenosti od prostoru operace. Napětí mezi relativně bohatým původním obyvatelstvem a chudými přistěhovalci může vést až ke snahám zbrzdit migraci i za cenu použití síly.

Faktory životního prostředí, zvláště zvyšující se **požadavky na energie**, pokračující spoléhání se na fosilní paliva (uhlí, ropa a zemní plyn) a zvyšující se požadavky na vodu a potraviny, nemohou být ignorovány. Vyčerpanost a nerovnoměrná distribuce těchto zdrojů v prostoru operace podnecují nespokojenosť, provokují extremisty a nabízejí příležitosti, aby organizovaný zločin dále ohrožoval bezpečnost v daném prostoru (prostředí).

Kulturní a společenské zvyklosti a hodnoty jsou silně spojeny s regiony, zeměmi a sociálními skupinami. Jak se zvyšují rozdíly mezi těmi co „mají“ a těmi co „nemají“, kulturní a hodnotové rozdíly se zvětšují a vytvářejí živnou půdu pro nábor teroristů v daném prostoru operace i mimo něj. Napětí a krize se mohou v mnoha případech objevit kolem náboženských zájmů. Snadná a celosvětová dostupnost může přilákat tyto činitele k použití internetu jako hlavního prostředku pro sběr informací, velení a řízení (command and control), plánovací aktivity a rekrutování a v neposlední řadě také prostředku k oslabování protivníka působením na jeho řídící a informační sítě.

Skupiny podporující radikální ideologie a jejich ochota použít jakéhokoli stupně síly k vyvolání změny budou nadále představovat hrozbu pro bezpečnostní zájmy ČR.

K nejvážnějším hrozbám v současnosti již nepatrí nebezpečí ozbrojené vojenské agrese. Jde spíše o nebezpečí šíření ZHN, o mezinárodní organizovaný zločin, projevy terorismu, nacionalismu, rozsáhlé porušování lidských práv, jež mohou vést až ke vzniku regionálních konfliktů. Ty, i když se neodehrávají na území NATO či EU, mohou i přes svou zdánlivou územní odlehlost negativně ovlivňovat nejen globální, ale i regionální bezpečnostní uspořádání. Přitom nelze opomíjet ani politické, ekonomické a ekologické hrozby, které mohou narušovat regionální stabilitu a nepřímo pak mají vliv na globální přístupy a aktivity.

Na některých místech světa mohou vytvářet živné prostředí pro extremistické skupiny a organizace. Složitost a možné důsledky těchto konfliktů budou i nadále vyžadovat zapojení všech členských zemí NATO/EU do jejich řešení. V Evropě jde například o Baskitsko, Irsko, Korsiku, Sicílii, severní Itálii, Kypr, o postsovětském evropském prostoru nemluvě.

Aktuální vlivy v možném operačním prostředí

Prostředí může být poznamenáno pokrokem v oblasti techniky a technologií. V oblasti společenské bude působit vliv mezinárodního práva, ale současně projevy konfrontace v souvislosti s nerovnoměrným vývojem. Problematika životního prostředí, vody, surovin a energií, potravin, zdraví, informačního propojení, spravedlivého bankovního, ekonomického a hospodářského systému se vztahem k sociálnímu a politickému prostředí bude významně ovlivňovat bezpečnostní situaci v operačním prostředí.

Vzhledem k **nerovnoměrnému vývoji** světového společenství, které je spojeno mimo jiné s rozložením energetických, surovinových a potravinových zdrojů, s ekonomikou, hospodářstvím a vlastnictvím strategických komodit a rozhodujících pozic v celosvětovém, kontinentálním, regionálním a jiném měřítku, lze vyvozovat neklidný, těžko předvídatelný vývoj. Roste i uvědomování si nerovných práv k životu v informačně propojeném světě.

Globalizace má řadu aspektů, které se promítají do všech oblastí. Jde především o skutečnost, že se problémy i relativně malých skupin, států nebo regionů mohou stát problémy celé lidské společnosti. Nestabilní situace v nich může být eskalována i vlivem veřejných informačních zdrojů a sítí.

V oblasti politiky dochází ke změnám mezinárodních vztahů, a to nejen v souvislosti se změnami v koaličních uskupeních, ale i v rozširování aktivit skupin, které nereprezentují státy, ale například teroristické nebo zájmové skupiny a působí v jiných státech nebo v mezinárodním prostředí.

Měnící se zaměření od státní bezpečnosti k lidské bezpečnosti – vzrůstá cena lidského života, bohužel ale často jen na straně naší a našich spojenců. Místní obyvatelstvo je téměř vždy zaangažováno v konfliktu. U protivníka, který si neváží lidského života ani na vlastní straně (sebevražedné atentáty), ani z naší strany či spíše ze strany našich spojenců při značném množství zabitych civilních nevinných osob, zejména žen a dětí, není tato oblast na potřebné lidské (morální) výši, tedy slovní deklarace neodpovídají reálné situaci. Vzhledem k tomu se budou muset v prostoru operace analyzovat nejen síly nepřítele, ale i možné zapojení civilního obyvatelstva a netradičních ozbrojených sil jako jsou zločinecké organizace, teroristé a náboženští fanatici. Při prodlužování konfliktu může totiž vzniknout nebezpečí, že místní obyvatelstvo začne být netrpělivé a může podporovat vznikající hnutí odporu nebo dokonce nepřítele a teroristické skupiny.

Teroristické organizace a jejich činnost se v současné době vyznačuje tím, že se neomezuje jen na jeden stát nebo na jeho vnitřní politiku. Usilují o vysoký počet obětí, který svými psychologickými dopady přesahuje státní hranice a ovlivňuje veřejné mínění nejen v jedné zemi, ale v celém regionu či dokonce v celém světě. Jeho plánované násilné akce mají především politické zaměření. Nedávná historie považovala za málo pravděpodobný globální dopad teroristických útoků, ale události s velkým dopadem (neboli šoky), jako bylo třeba 11. září 2001 a dále i útoky v Madridu či Londýně, nelze brát na lehkou váhu a je potřeba se jim věnovat. Zde hraje důležitou úlohu zpravodajství, tedy jde opět o včasné a přesné informace.

Demografické vlivy úzce souvisí s odlišným způsobem života a růstu populace mezi rozvinutým a rozvojovým světem.

Uprchlíci jak ve fázi před zahájením operace, tak jejich návrat po provedení úspěšné operace budou komplikací ovlivňující činnost v operačním prostředí.

Důsledkem vojenských operací může dojít k vážným nebo nevratným změnám **životního prostředí** a zničení kulturních památek a náboženských symbolů. Proto je nutné stanovit jedním z cílů operace i zachování životního prostředí na maximálně možnou míru a ochranu kulturních a historických památek v prostoru operace (v pravidlech nasazení ROE - Rules of Engagement). Znalost a respektování historie, kulturních a společenských znalostí a zejména náboženských aspektů života je a bude nezbytnou podmínkou úspěchu. Zvyšování energetických nároků na život způsobuje devastaci přírodních zdrojů spojených s nepříznivými ekologickými důsledky.

Významným rysem v řadě možných prostorů operací je vysoká hustota obyvatelstva a osídlení. **Zastavěné prostory** s pozemní i podzemní infrastrukturou, chudinskými čtvrtěmi a mramodrapými mohou snižovat účinnost zbraní, spojovacích systémů, získávání zpravodajských informací.

Náročné **klimatické podmínky** v prostředí netypickém pro střední Evropu, pouštní a stepní oblasti, přímořské pobřežní prostory, rozsáhlý horský terén zvýší náročnost provedení operace.

Infrastruktura v prostoru operace může působit komplikace v logistickém zabezpečení kvůli její nefunkčnosti nebo její neexistenci. Naopak pro operace na teritoriu Aliance lze uvažovat o využití místních zdrojů dle principů podpory hostitelskou zemí (HNS - Host Nation Support).

Technologický rozvoj bude rozhodujícím faktorem vlivů v operačním prostředí a bude mít zásadní vliv na budoucí operace. To platí zejména v oblasti informačních a komunikačních technologií, chemických, biologických, radiologických a jaderných zbraní a bezobslužných zbraňových systémů.

Šíření ZHN i nestátními činiteli představuje jednu z největších a nejvážnějších hrozob pro evropskou a světovou bezpečnost. Teroristické skupiny, které se zmocní ZHN jsou děsivým scénářem. Ozbrojené síly je nutno i nadále připravovat na činnost v prostředí za použití ZHN a zlepšovat jejich vybavení a schopnosti pro OPZHN.

Klíčové situace ohrožení jsou tradiční a nové hrozby mohou koexistovat v paralelních nebo různých kombinacích. Nové hrozby a rizika nebudou čistě vojenského charakteru, tudíž nebudou moci být řešeny pouze vojenskou cestou (silou). Budoucí krize a uspořádání konfliktu bude vyžadovat souhru různých nástrojů poskytovaných NATO a EU, jejich vojenským personálem a partnery.

Informace sehrávají v operačním prostředí roli samostatného činitele a postupně se stávají hlavním prvkem jakéhokoli konfliktu. Zlepšují schopnosti velení v boji, zvyšují nebo omezují bojové možnosti. Jsou dalším rozměrem vojenských operací. Mohou ovlivnit myšlení, plánování, proces rozhodování a další činnosti včetně jejich zpětné vazby. Maskování, utajení a klamání je efektivní součástí informačních operací.

Medializace. Stále více globálně závislý svět vyžaduje časovou dostupnost, šíření a aplikaci informací. Mediální dezorientace **pokrytci**, zejména z komerčních medií, způsobují veřejnou informovanost v reálném čase podle svých zájmů. Vysvětlování akcí veřejnosti se stává poplatné zájmu majitele média pro zajištění veřejné podpory jeho zájmů a zájmů jeho spřátelených činitelů. V regionech, ve kterých budou technicky pokročilá domácí média bojovat o vliv nad názory lokálních a mezinárodních posluchačů, budou schopna nejfektivněji ovlivnit porozumění krize nebo konfliktu a pravděpodobně získají iniciativu. V tomto kontextu musí být vojenské síly schopné provádět operace pod dohledem médií, a tím i veřejnosti, což si vyžádá vyšší transparentnost a otevřenost.

Jaké je současné operační prostředí?

Snížení možnosti vypuknutí válečného globálního (dříve světového) konfliktu vedlo ve svých důsledcích ke zvýšení možnosti vzniku dílčích hrozob nižší intenzity, které však ve své kombinaci mohou přerůst v ohrožení většího rozsahu. Organizace typu Al Kajda nepředstavuje v současnosti jasně definovaného protivníka. Jedná se spíše o symbol, kterým se zaštítují různé islámské radikální teroristické skupiny s různorodou strukturou, strategií a cíli. [4]

Vyhodnocování bezpečnostních hrozob v určitém operačním prostředí je složitý proces, kromě jiného posuzovaný u různých států různými prioritami (mírami nebezpečí) při definování hrozob a z toho přijímaných opatření k dosažení přijatelné míry rizika nebo dokonce k různému přístupu k eliminaci tohoto rizika (odstranění hrozby).

Může dokonce nastat stav, kdy při vyhodnocování bezpečnostních hrozob tyto nemusí být ve skutečnosti naléhavé a ani vůbec nemusí existovat. Stačí, je-li nějaký stav jako hrozba v mediích prezentován. Příklady ze současnosti jako byl Irák a dnes země prvně vydávané za hrozbu jako Írán, Sýrie, Severní Korea ... není nutné blíže komentovat.

Operační prostředí globální války proti terorismu (vyhlášené prezidentem USA po událostech 11. září 2001 a s použitím čl. 5 WS poprvé v historii) je nelineární a nesouvislé. Teroristé a jejich organizace nemají žádné státní hranice ani tradiční infrastrukturu. Nepřítel v globální válce proti „terorismu“ (podle USA), avšak lépe proti teroristům a jejich organizacím, nemá tradiční infrastrukturu pro podporu svých sil, a proto ani prostory v hloubce odpovídající tradičnímu chápání tohoto pojmu. Bez jasné koncepce operací v hloubce nelze teroristy porazit použitím vojenských taktických řešení tam, kde jsou nezbytná řešení na operační (až strategické) úrovni a je třeba využívat především řešení politická (diplomatická).

Při vyhodnocování operačního prostředí je stále zřejmější, že vývoj zvýrazňuje daleko méně ideologický souboj než konkrétní sociální a ekonomické problémy, stejně jako konflikty s příčinami v náboženství a v životním prostředí.

Současným trendům je společná skutečnost, že spektrum ohrožení a nebezpečí pro nějaký suverénní stát je zvýrazněno třemi znaky: dynamikou, komplexností a sníženým významem geografického prostoru.

Obr. 3: Schéma krizových oblastí

Příslušné grafické znázornění do zahájení války v Iráku ukazuje strategické bezpečnostní prostředí, kde je zřejmé, že oblast nestability se nachází zhruba mezi obratníky, to jest v nejchudších zemích a jen výjimečně jinde. Uvedené ale neznamená, že nejsme tímto prostředím ovlivněni, zejména nepřímé vlivy jsou velmi konkrétní (uprchlíci, naše angažování, humanitární krize apod.).

Předpokládaný vývoj operačního prostředí

Vývoj operačního prostředí bude nadále podtrhovat význam schopnosti vést větší množství menších, současně probíhajících operací až ve strategické vzdálenosti od domácích základen včetně dlouhodobého udržení operací, často s malou nebo žádnou HNS. To s sebou přinese zvýšené nároky na logistické zabezpečení většího počtu menších jednotek současně nasazených v různých operacích. Větší část sil Aliance bude muset být schopna nasazení a použití, a být schopna rychlého přechodu mezi vedením boje a udržováním míru. Celkové počty sil se budou pravděpodobně snižovat, ale snížení musí být doprovázeno odpovídajícími investicemi do zvyšování bojové účinnosti. Pro rozvoj struktury a schopností ozbrojených sil ČR bude významným určujícím principem komplementarita sil působících ve prospěch NATO a EU.

Vojenské operace budou zpravidla probíhat v operačním prostoru, kde budou působit různé vládní i nevládní organizace a média.

Hrozby. Propojené světové hospodářství je poháněno silným a z větší části nebrzděným tokem informací, idejemi, kulturními hodnotami, kapitálem, zbožím, službami a lidmi. Současně s tím nabývají na důležitosti ekologické faktory jako je nedostatek vody, eroze půdy, likvidace (ničení) lesů, které vedou k soupeření o přístup k přírodním zdrojům. Vzácné zdroje budou muset být alokovány pro bezpečnostní účely nebo k zajištění existence z pohledu životního prostředí. Dochází ke změnám klímatu (projevující se například rozsáhlými povodněmi) a znečištění životního prostředí jedovatým odpadem (uvolňováním toxicických a radioaktivních substancí). Navíc bude, na základě angažování se v krizových oblastech, stále více vzrůstat hrozba teroristických akcí vůči aktérům, tedy i ČR, včetně její možné konfrontace například s bioterroristickými útoky. To si bude vyžadovat efektivní sdílení nákladů na boj s teroristy v rámci celé EU/NATO.

Geostrategické prostředí se bude v dalších letech dvacátého prvního století vyznačovat **zásadními ekonomickými, technickými, sociálními, náboženskými a kulturními změnami**. Situace vytváří předpoklady pro nutnost vzniku silných regionálních politických, ekonomických a bezpečnostních organizací, na nichž bude záviset politická bezpečnost a ekonomická stabilita. Tento vývoj může ústít do různých typů konfliktů, které opět sami v sobě obsahují eskalační potenciál. Například konflikty o přírodní zdroje mohou být iniciátorem etnických a náboženských občanských válek a tyto se mohou rozšířit na mezistátní konflikty, ale i globalizace přinášející tlak na sjednocování pravidel chování a jednání, které vyžaduje prolínání norem v oblasti práva (na prvním místě římského a anglosaského s islámským) může způsobovat tyto konflikty. Z toho důvodu bude nutný růst úlohy mezinárodního práva, a to i na straně konfliktu vyvolávající. Jsou uváděny mezinárodní instituce zabývající se porušováním tzv. lidských práv a mezinárodního práva, ovšem ne všichni aktéři mezinárodní konfliktů se jím podrobují.

Příští desetiletí budou ovlivněna dvěma významnými **trendy – urbanizací a pohybem obyvatelstva přes hranice (migrace)**. Oba trendy v sobě skrývají jak šance, tak i nebezpečí.

Zvýšená migrace si bude vyžadovat zpřísnění možnosti udělení státního občanství. Lze předpokládat, že již v roce 2015 bude více než polovina světového obyvatelstva žít ve městech a tento trend bude i nadále pokračovat, což může vyvolávat potřebu stanovit limity počtu pro určité oblasti, tím v souhrnu i pro celé státy, včetně kontroly pohybu obyvatel. Demografické rozdíly související s růstem populace a průměrnou délkou života, rozdílné v rozvojových a rozvinutých zemích budou pokračovat, což může vést k migračním vlnám a zvyšování etnického napětí. Pro nás nebezpečí tlaku na systém zaměstnanosti a sociálního zabezpečení.

Integrace revolučních poznatků v informačních technologiích, biotechnologiích, nauce o technických materiálech a nanotechnologiích povede k **nárůstu investic do technologií**, který bude ve vyspělých zemích dále stimulovat vývoj dalších novinek hlavně v oblasti moderních *neletálních zbraní* k dočasnému vyřazení živé síly narušením činnosti mozku a centrální nervové soustavy, způsobující dezorientaci, psychickou labilitu a dočasnému vyřazení techniky (oslepení senzorů, výpočetní techniky) a vyřazení zdrojů energií. To vše nejen z humanitárních důvodů, ale i proto, že v konfliktu by mohli zahynout i obyvatelé, kteří se ho neúčastní ani ho nevyvolali. Velký význam nabývá oblast *elektromagnetického boje*, která bude ovlivňovat velení nepřítele a ovládání jeho zbraní, patří sem i použití počítačových virů, vkládání klamných informací. V oblasti *biologických zbraní* jde o vývoj mikroorganizmů nebo chemikálií způsobujících znehodnocení PHM a poškozujících materiály. Vše uvedené může být využito teroristy, kteří tím mohou způsobit větší škody než při použití výbušných prostředků. Tento trend, ale nebude brzdit vývoj klasických zbraní v oblasti zvyšování jejich dosahu, přesnosti a účinku.

Lze očekávat, že následující desetiletí budou epochou politických a sociálních nepokojů. Ukazuje se, že nebezpečí válečných konfliktů je velké zejména v zemích a regionech, kde je velká část obyvatelstva vytlačena na okraj existenčního minima a je investováno příliš málo do lidí, které mají k dispozici slabé politické instituce nebo trpí pokračujícím ničením životního prostředí a nedostatkem přírodního bohatství.

Budoucí operační prostředí bude komplexnější a více mnohostrannější než dnes; úspěšné porozumění a řízení v tomto prostředí bude vyžadovat podstatné změny v plánování a provádění operací. Změna v jedné části operačního prostředí (systému) může mít neúmyslné následky v jiných jeho částech. Operace budou mít pravidelně za následek určitý stupeň neúmyslných následků a úspěch vyžaduje vždy mít na paměti i problémy při řešení postkonfliktní situace.

Jak už bylo uvedeno **budoucí operační prostředí** jde od sféry lidské přes kybernetickou až po sféru fyzickou. Úsilí bude zaměřováno zejména na to, aby strany konfliktu dodržovaly mezinárodní právo a demokratické hodnoty, a toto bude pravděpodobně nejobtížnější aspekt. Operační prostředí bude také zahrnovat kybernetickou sféru k ovládání informací a zacházení s nimi. K úspěšnému dosažení efektu je nezbytné, aby se souběžně koordinované akce/operace odehrávaly ve všech třech sférách.

Asymetrický boj. Použití vyšší technologie může být bezvýznamné jestliže strany konfliktu oklamou tuto převahu tím, že využijí zranitelnost prostředků a využijí znalost prostředí, která jsou buď nepřístupná silám EU, nebo ve kterých čelí velkým omezením. Proto musí být ozbrojené síly budoucnosti schopny rychle se přizpůsobit novým formám konfliktu, novým činitelům a úkolům a souběžně si poradit s různými známými i neznámými činiteli. Vytrvalost, odolnost a přizpůsobivost mohou být rozhodující pro úspěšné operace proti asymetrickým hrozbám.

Asymetrický způsob vedení ozbrojeného konfliktu se stává stále propracovanějším a s rozvojem moderních technologií může mít všeobecné následky. Přístup k současným a vyvíjeným technologiím se rozšiřuje a potenciální protivník má stále větší možnosti vývoje a zneužití nekonvenčních prostředků, včetně ZHN. Tyto zbraně může přímo nebo nepřímo použít k útoku na jednotlivé členské země NATO/EU. To poskytuje protivníkovi možnost uplatňovat nové způsoby dosahování svých cílů, zejména když je připraven využít sebevražedných útoků. Vzhledem k trendu šíření ZHN je třeba tomuto problému věnovat nepřetržitě zvýšenou pozornost, zvláště zpravodajskými službami.

Dynamika. Potenciální operace NATO/EU budou pokrývat rozpětí od humanitární asistence po plnění bojových úkolů. Asymetrické situace v rozdělování států za účasti potenciálně nepřátelských regionálních sil pravděpodobně představují nejčastější bezpečnostní riziko pro zájmy EU/NATO. Avšak i přes zvyšující se komplexní bezpečnostní prostředí může být prakticky nemožné předpovídat dostatečně všechny potenciální činitele a prostředky, které ohrozí evropské hodnoty a cíle.

Účinky. Oslabení stran konfliktu může být nahrazeno komplexním a koordinovaným přístupem všech činitelů, vojenských i civilních. Operační koncepce civilně-vojenských operací by měla usilovat o dosažení účinků nad celým spektrem prostředků stran konfliktu za účelem potlačit jejich vůli bojovat a dosáhnout požadovaného konečného stavu.

Závěr

Práce na analýze možných operačních prostředí a jejich vlivu na způsob zajištění bezpečnosti musí mít charakter nepřetržité činnosti. V současné době nám tyto analýzy umožňují přijímat včasná rozhodnutí podložená množstvím informací, které popisují různé aspekty ovlivňující bezpečnost v tomto prostředí a doporučují, čeho by mohlo být a jakými prostředky dosaženo. Operační prostředí jsou díky současným technickým prostředkům a použití principů modelování pro ozbrojené síly operující v operačních prostorech bezpečnější, především z důvodu možnosti včasné reakce. Ale pozor, i tak existují neodhadnutelné vlivy, které mohou mít negativní vliv na bezpečnost. Proto je zajišťování bezpečnosti stále jednou ze základních povinností jak státu vůči svým občanům, tak velitelů vůči svým vojákům, k čemuž opět vede správná a úplná znalost prostředí.

Na základě analýzy operačního prostředí budou vojenské operace založeny na dosahování efektivního účinku. Vzhledem k obtížnosti mít včas dostatek potřebných informací je třeba před i během plánování stejně jako při provádění operací dbát důsledně na vyhodnocování jednotlivých oblastí činnosti a jejich efektivity v určeném operačním prostoru. Sběr zpravodajských informací, jejich analýza, předávání a vzájemná výměna budou zvláště důležité pro předvídání a pokud to bude možné, předcházení nebo zastavení konfliktů. Bude požadováno plné porozumění operačnímu prostředí a aktivní přístup již v počátečních fázích objevující se krize. Operace různé intenzity mohou a budou probíhat souběžně. Operace k nastolení míru, které mohou zahrnovat stabilizační a ochranné úkoly, budou vyžadovat velkou přizpůsobivost. Nicméně, je možné, že bude potřebné přizpůsobit strukturu sil, které mohou být jen lehce vyzbrojeny a budou moci splnit úkol s minimálním nebo bez použití sily.

Pro nás to znamená budovat strukturu armády pro nejčastější (nejpravděpodobnější) operace a připravovat ozbrojené síly na nejtěžší (nejnáročnější) operace.

Účinnou schopnost vést ke společensky únosným a akceptovatelným řešením lze zabezpečit pouze v případě, kdy zástupci nejrůznějších společenských a zájmových skupin mohou kultivovaně řešit ekonomické, sociální, technologické a ekologické problémy. A to v rovině nových společenských zakázek, za respektování plurality aktérů, reprezentujících obecné mínění a vůli. Je třeba vtáhnout všechny aktéry do rozhodovacího procesu a společně jako vstup pro jednání vyhodnotit svá operační prostředí. Avšak zde stále není kultura zpětně vazebního vzájemného působení známa.

Podle vývoje prostředí se ukazuje, že budoucí operace budou efektivněji prováděny přijetím **přístupu založeného na výsledcích operací** (EBAO - Effect-Based Approach Operations). Přístup zahrnuje komplexní využití vojenských i nevojenských nástrojů jako je zpravodajská činnost a výměna informací, schopnost předvídat a reagovat, využití NEC (Network-Enabled Capabilities). Jeho základ tvoří alianční komunikační a informační systém (CIS - Communication and Information System). Dále zahrnuje zvýšení množství nasaditelných sil, se schopnostmi vedení boje, ale i udržování míru při koordinované spolupráci s civilními představiteli a agenturami, což znamená provádění operací po ukončení konfliktu. Toto vše vede při integrovaném působení k dosažení požadovaných výsledků.

Vždy je nutné počítat s tím, že **o místě operace**, potažmo o ovlivňování operačního prostředí, **rozhodnou politici**, příklad Iráku je i pro nás současnou zkušeností, neboť dosud platí Clausewitzův výrok: „... že válka (dnes konflikt) je pokračováním politiky jinými, totiž násilnými prostředky“. Na základě politické nezbytnosti udržení veřejné podpory budou vydávána politická omezení pro vojenské operace, v protikladu se zvyšováním potřeby dosáhnout rychlého úspěchu. Navíc, citlivost na ztráty a potřeba limitování vedlejších škod a poškození životního prostředí budou ve zvýšené míře ovlivňovat vojenské operace, stejně jako posilovat potřebu zodpovědnosti a přiměřenosti.

V jedné americké studii se píše: „Někteří se ptají, zda je možné integraci obrany provádět mezi evropskými státy, které dávají důraz na vlastní suverenitu a vidí svět z různých hledisek. To je obzvláště trefné po nedávném „Ne“ Francie a Nizozemska evropské ústavní smlouvě, které zdůraznilo veřejnou skepsi nad předáním přílišných pravomocí EU. Ale strategie pro integraci obrany nežádají o postoupení rozhodovacích pravomocí o obraně žádným nadnárodním orgánům nebo dosažení úplné shody všech členských států EU nebo NATO.“

Soustavné usilování o větší stupeň integrace obrany bude žádat větší kooperaci mezi evropskými státy a institucemi, *založenou na jasnější diskusi a zvažování národních zájmů, stanovisek, předností a omezení*. V tomto smyslu mají způsoby integrace obrany hluboké kořeny v charakteristických příspěvcích, kterými může každý evropský stát obohatit společné evropské obranné schopnosti s využitím svých komparativních předností [u ČR jde například o oblast OPZHN a malých speciálních a specializovaných jednotek].

Taková integrace bude bezpochyby žádat trvalé osobní angažování hlav státu a vlád, vojenských vedoucích činitelů a vedoucích představitelů NATO a EU. Ačkoliv to nebude malá výzva, opravdu neexistuje jiná života schopná alternativa.“ [5]

Viděno z tohoto hlediska, integrace evropské obrany není jen apelem, je to nutnost a společné evropské ozbrojené síly (nyní zatím pouze EU BG) jsou v tomto procesu jedním z prvních příspěvků.

Poznámky:

- [1] *Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmu*. Pomůcka, Vyškov 2005.
- [2] *Česká bezpečnostní terminologie, výklad základních pojmu*. ÚSS VA Brno 2003.
- [3] Příklad z historie z dnes aktuální geografické oblasti: Při hodnocení situace je velmi důležité, jak opakovaně ukazují zkušenosti například z období křižáckých válek od konce 11. do konce 13. století, kdy úspěch závisel na získávání spojenců stejně jako dnes. Spojenci či alespoň neutrálové byli, jsou a budou, důležití nejen prostorově pro ochranu přepravy (strategické) a získávání zásob, ale i pro bezpečnost měst, hradů a vojsk v daném prostoru, neboť při opuštění hrazených objektů byla křižácká vojska zranitelnější, stejně jako jejich opuštěná města a hrady se zbývající minimální vojenskou posádkou. Tyto problémy se plně projevují v konfliktu na Blízkém východě i dnes, a to při opuštění ohrazených a střežených základen či městských částí.
- [4] Z hlediska situace v současném světě je nezbytné malé odbočení, k upozornění na různé pohledy na tutéž situaci, tedy i na operační prostředí. Právě těmto okolnostem respektive podmínkám je nutno při přípravě jednotek vyčleňovaných do operací v prostorech s odlišným kulturním prostředím věnovat zvláštní pozornost. Cena lidského života a životní hodnoty jak už bylo uvedeno, nejsou vždy jen ty evropské. Pro mnohé osoby vyznávající jiné kulturní hodnoty, je hrdinská smrt dosažením „ráje“. Dřívější vývoz „revoluce“ a ani dnešní vývoz „demokracie“ nemá v některých demograficky odlišných oblastech pozitivní vliv na situaci v regionu.
- [5] Závěrečná úvaha ze studie Centra pro strategické a mezinárodní studie ve Washingtonu (Center for Strategic and International Studies) k integraci evropské obrany (European Defense Integration) s názvem **Jak překonat existující rozdíly mezi strategií a schopnostmi** (Bridging the Gap between Strategy and Capabilities) z října roku 2005 (tedy pohled na problém ze zámoří).

Literatura:

- Bezpečnostní strategie České republiky*, schváleno vládou 10. prosince 2003, Praha.
- Vojenská strategie České republiky*, schválená vládou dne 9. června 2004, Praha.
- Strategičtí velitelé NATO, Strategická vize, Vojenská výzva*, SACO, SHAPE, Belgie a SACT, Norfolk, USA, 2004.
- URBAN, R., BOŽEK, F. Bezpečnost prostředí jako vědní obor. Sborník konference „*Interoperabilita managementu ochrany obyvatelstva*“, FEM UO Brno 2006, ISBN 80-7231-138-7.
- KRÁSNÝ, A., HREBÍČEK, M., GALATÍK, V. *Vojenské prostředí, schopnosti ozbrojených sil a prognózy dalšího vývoje*. Studie ÚSS/2005-S-2-032, Brno 2005.
- Studie NATO* (Environment and Security in an International Context), <http://www.nato.int/ccms/s05.htm/>.
- Long Term Vision EU*, Military Staff, 10150/06, Brusel 2006.
- KRÁSNÝ, A. Zamyšlení nad bezpečnostním vývojem ve vztahu k České republice. *Vojenské rozhledy* č. 2, Praha 2005, ISSN 1210-3292.
- KRÁSNÝ, A. Strategické pohledy na vojenské aspekty směrů vývoje bezpečnostního prostředí pro Českou republiku. *Obrana a strategie*, Brno 2005, č. 1, ISSN 1214-6463.
- KRÁSNÝ, A. Vize bezpečnosti státu: Co je třeba vzít v úvahu při tvorbách organizačních struktur, vybavení a výcviku u ozbrojených sil České republiky po skončení „Koncepce“. *Vojenské rozhledy* č. 2, Praha 2006, ISSN 1210-3292.
- KRÁSNÝ, A., SOCHA, O. Možné vlivy bezpečnostního prostředí na Českou republiku a její ozbrojené síly. *Obrana a strategie*, Brno, 2006, č. 1, ISSN 1214-6463.